

A RETROSPECTIVE OF PHONOSEMANTIC RESEARCH

РЕТРОСПЕКТИВА ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНОСЕМАНТИКИ

Andrii Redkva¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-672-0-26>

Проблема взаємозв'язку між звуковою та змістовою сторонами мови належить до кола фундаментальних питань мовознавства. Її витoki сягають глибокої давнини, коли вперше було поставлено питання про природу мовного знака та ступінь його вмотивованості. Особливе місце в дослідженні цієї проблематики посідає фоносемантика як наука, що вивчає асоціативно-символічні значення звуків і звукосполучень.

Актуальність звернення до ретроспективи дослідження фоносемантики зумовлена необхідністю систематизації наукових підходів до вивчення звукосимволізму, а також інтеграції класичних положень із сучасними досягненнями лінгвістики та суміжних наук.

Ідея про наявність зв'язку між звучанням і значенням слова виникла ще у філософських концепціях античності. У працях Платона (зокрема в діалозі «Кратил») обґрунтовується думка про те, що звуки мови можуть відображати властивості предметів і явищ. Уже в цей період сформувалися дві основні концепції: теорія природного походження мови (фюсей) і теорія умовності мовного знака (тесей) [2, с. 37].

У подальшому розвитку мовознавчої думки проблема співвідношення звука і значення привертала увагу багатьох учених. У середньовіччі та в епоху Відродження вона осмислювалася в межах філософських і риторичних концепцій. Представники романтизму (зокрема В. фон Гумбольдт) підкреслювали внутрішній зв'язок між формою слова та його змістом, виокремлюючи явища ониматопеї та звукосимволізму [2, с. 42].

У XIX – на початку XX століття розпочинається систематичне наукове дослідження звукосимволізму. Значний внесок у розвиток цієї проблематики зробили Е. Сепір та В. Кьолер, які експериментально довели існування закономірних асоціацій між звуковими характеристиками та семантичними ознаками. Зокрема, відомий ефект «bouba–kiki» демонструє універсальність таких асоціацій: більшість людей незалежно від мовної належності пов'язують «м'які» звуки з округлими формами, а «різкі» – із загостреними [4, 7].

¹ Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

У середині ХХ століття фоносемантика остаточно оформлюється як окрема галузь мовознавства. Основна увага дослідників зосереджується на вивченні: фонем як носіїв семантичного потенціалу; фонетичних ознак; сполучень фонем (фонестем).

Фонестема визначається як початкове поєднання фонем, що має певне експресивне значення і здатне викликати асоціативні реакції у носіїв мови. У межах цього підходу розвиваються методи статистичного аналізу мовних явищ, а також психолінгвістичні експерименти.

Особливого значення набуває застосування лінгвостатистичних методів, зокрема критерію хі-квадрат та коефіцієнтів спряженості, що дозволяють встановити об'єктивні закономірності функціонування фонестемної лексики [1, с. 95].

У другій половині ХХ століття фоносемантичні дослідження набувають міждисциплінарного характеру. Вони активно інтегруються з психологією, когнітивною наукою та семіотикою. У центрі уваги опиняється проблема іконічності мовного знака, тобто його здатності відображати властивості позамовної реальності.

Сучасні дослідження підтверджують, що звуко символізм не є випадковим явищем, а становить системну характеристику мов. Зокрема, встановлено, що звуки можуть передавати такі параметри, як розмір, форма, швидкість або емоційна оцінка об'єктів [8, с. 1640].

Важливим напрямом досліджень є вивчення кросмодальних відповідностей, тобто взаємозв'язків між звуковими, візуальними та тактильними характеристиками. Такі дослідження свідчать про те, що акустичні параметри звуків можуть впливати на сприйняття об'єктів у різних сенсорних модальностях.

На сучасному етапі розвитку науки спостерігається значне зростання інтересу до проблеми звуко символізму. Якщо раніше вона розглядалася як периферійне явище, то сьогодні визнається фундаментальною характеристикою мовної системи.

Серед основних напрямів сучасних досліджень можна виокремити:

1. Експериментальні психолінгвістичні дослідження, спрямовані на виявлення асоціативних зв'язків між звуками та значеннями.
2. Крослінгвістичні дослідження, які доводять універсальність певних звуко символічних закономірностей.
3. Прикладні дослідження, зокрема у сфері маркетингу, де показано, що звукова структура слова може впливати на сприйняття брендів і продуктів [5, с. 42].

Останні наукові праці також демонструють, що звуко символічні ефекти можуть бути системно організованими та піддаються формалізації. Зокрема, новітні дослідження із застосуванням

комп'ютерних моделей свідчать про можливість автоматичного виявлення зв'язків між фонемами та семантичними ознаками [6, с. 12].

Крім того, сучасні корпусні та статистичні дослідження показують необхідність критичного переосмислення універсальних тверджень про звукосимволізм, оскільки частина з них може бути зумовлена типологічними або ареальними чинниками.

Ретроспективний аналіз розвитку фоносемантики дозволяє зробити висновок про поступовий перехід від філософських міркувань до експериментально підтверджених наукових теорій. Сучасний стан досліджень характеризується інтеграцією різних наукових підходів, використанням кількісних методів аналізу, розширенням сфери застосування фоносемантичних знань.

Особливо перспективним є поєднання фоносемантики з новітніми технологіями, що відкриває нові можливості для дослідження мовних явищ.

Отже, ретроспектива дослідження фоносемантики засвідчує, що проблема зв'язку між звуком і значенням пройшла складний шлях розвитку – від філософських гіпотез античності до сучасних експериментальних і міждисциплінарних досліджень.

Сучасні наукові дані переконливо доводять, що звукосимволізм є невід'ємною складовою мовної системи та відіграє важливу роль у формуванні значення слова і сприйнятті тексту. Це відкриває перспективи для подальших досліджень у галузі фоносемантики, зокрема із залученням новітніх методів аналізу та міждисциплінарних підходів.

Список використаних джерел:

1. Краснобасва-Чорна Ж.В. Квантитативні методи в лінгвістиці: новітні тенденції. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2018. № 9. С. 93–97.
2. Кушнерик В.І. Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах. Чернівці: Рута, 2004. 370 с.
3. Blasi D. E., Wichmann S., Hammarström H., Christiansen M.H. Sound-meaning association biases evidenced across thousands of languages. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2016. Vol. 113, № 39. P. 10818–10823. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1605782113>
4. Köhler W. *Gestalt Psychology: The Definitive Statement of the Gestalt Theory*. Liveright; 2nd Revised edition, 1970. 380 p.
5. Motoki K., Park J., Pathak A., Spence Ch. The connotative meanings of sound symbolism in brand names: A conceptual framework. *Journal of Business Research*. 2022. Vol. 150. P. 365–373.
6. Perniss P., Thompson R. L., Vigliocco G. Iconicity as a general property of language. *Frontiers in Psychology*. 2010. P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2010.00227>

7. Sapir E. A study in phonetic symbolism. *Journal of Experimental Psychology*. 1929 12 (3), 225–239. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0070931>
8. Sidhu D. M., Pexman P. M. Five mechanisms of sound symbolic association. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2018. Vol. 25. P. 1619–1643. DOI: <https://doi.org/10.3758/s13423-017-1361-1>